

obligationem et potestatem; hic autem est consensus mutuus in ipsum matrimonium. Ergo. Quare consensus de essentia matrimonii esse dicendus est.

II. Quaeres II. Utrum matrimonium infidelium, cum ambo baptizantur, evadat sacramentum. Respondeo: matrimonium baptizatorum est sacramentum; atqui suscepto baptismo matrimonium praecedens perseverans est matrimonium baptizatorum: ergo. Neque necessarius consensus deest; eo ipso enim quod volunt baptizari consentiunt saltem implicite in eam vinculi indissolubilitatem, quae propria est matrimonii baptizatorum; matrimonium enim ratum speciali ratione est indissolubile propter significationem: consentientes autem in eam indissolubilitatem consentiunt quoque in vinculum: quare uterque consensus, eo signo externo, quod est susceptio baptismi, explicitus, sunt nova materia et nova forma sacramenti, dum fit. Cf. Sanchez L. II. D. 9.

III. Quaestio III. Utrum matrimonium fidelis cum infideli quando valet, sit sacramentum gratiam efficiens saltem in fidei. Quaestio est non de sola significatione, sed de efficientia gratiae. Respondeo Sanchez ibid. D. 8: « dicendum ex parte neutrius esse sacramentum, quia matrimonium in utroque coniuge est unum numero sacramentum, sicut est unum numero matrimonium: ergo si in uno non est sacramentum, nec erit in altero ». Et sane e sententia Gregorii XIII in litt. datis 25 Ian. 1585, haec matrimonia non videntur rata: ait enim: nos idcirco attendentes huiusmodi connubia inter infideles contracta vera quidem, non tamen adeo rata censi, ut necessitate suadente dissolvi non possint, etc. » atqui matrimonium sacramentum est ratum.

Verum sententia quoque contraria probabilis videtur. Et 1) quidem repugnantia non apparet. Unus est enim contractus, qui causa est gratiae: gratiam vero efficit in eo qui est eius capax. Iam vero non repugnat quod gratiam unus recipiat, alter non; neque repugnat ut infidelis sit minister extraordinarius alicuius sacramenti, ut patet in baptismo: igitur non repugnat quod sacramentum uterque administret; illud tamen sit efficax gratiae solum quoad fidelem. Sane 2) si fidelis gratia sacramentali careret in hoc casu, non satis liquet cur Ecclesia primis seculis et identidem alicubi postremis quoque seculis (cf. Perrone De Matrim. L. II. Sect. I. c. 7. a. 2. p. 334), permiserit huiusmodi coniugia cum damno tanto fidelium. 3) Potissimum, si matrimonium fidelis cum infideli est purus contractus naturalis, is non legibus Ecclesiae, sed civilibus subiacebit; et tunc poterit quidem illud ab Ecclesia prohiberi fidei, propter ius quod ipsa in personam fidelem habet, sed non satis intelligitur cur sola

Ecclesia illud possit irritare: teste enim Pio VI, ratio cur Ecclesia sola possit irritare, est haec, quia nempe contractus est sacramentum: si ergo ille est contractus pure naturalis, non poterit ab Ecclesia sola irritari. Et sane (suppositis iis, quae de potestate Principum dicemus in ultimo capite) cur princeps irritare non poterit contractum pure naturalem, qui par est prorsus illi, qui inter infideles fieret? Iam vero tutum non est negare quod Ecclesia sola possit hunc contractum irritare; nam certum est omnia, quae nunc sunt, impedimenta dirimentia, inter quae est et istud, valorem habere ab Ecclesia; et ea cum ultimis seculis in certis missionibus potestatem fecit horum matrimoniorum, nullam mentionem iniecit potestatis secularis, ad cuius normam sit agendum, quamvis omnes condiciones necessarias accurate expresserit. Cf. Perrone l. c. Gregorius vero XIII non negat esse hoc matrimonium ratum, imo id implicite affirmat, sed negat esse *adeo ratum* etc.

Id quidem censuisse nobis videtur Innocentius III c. *Gaudemus De Divitiis* inquiring sacramentum matrimonii esse *inter fideles et infideles*: provocans enim ad verba Apostoli 1. Cor. VII. 12 satis significat se loqui de iis matrimoniis, quae inter fidelem et infidelem contrahuntur.

CAPUT III.

DE PROPRIETATIBUS MATRIMONII

Aggredimur nunc penitiores quaestiones, quae circa proprietates matrimonii versantur. Ea sunt *unitas et indissolubilitas*. Singillatim quae ad singula spectant persequemur.

§. I.

De Unitate

THESIS XII.

Polyandria simultanea iure naturae illicita est et irrita. Polyandria et polygamia successiva licita est et per se honesta.

I. Polyandria est coniunctio unius mulieris cum pluribus viris. Ea simultanea est vel successiva. Docemus polyandriam simultaneam esse illicitam et irritam ipso iure naturali (de polyandria successiva in p. seq. loquemur). Ea enim coniunctio, quae positive excludit fines omnes matrimonii, nequit esse matrimonium; atqui talis est simultanea polyandria. Sane finis primus est procreatio et educa-

tio proles, et sic bonum matrimonii est *proles*: finis alter est refrenatio concupiscentiae utriusque coniugis, et sic alterum bonum matrimonii est *remedium concupiscentiae*: item finis est domestica societas, quae intelligi potest sub bono matrimonii quod est *fides*: et praeterea ex divina institutione est significatio unionis Christi cum Ecclesia: et sic comprehenso remedio concupiscentiae, quartum bonum matrimonii est sacramentum (cf. Th. II). Atqui primus finis excluditur; nam mulier commixta pluribus viris iisque vicissim utens ex physica naturae lege est generatim infecunda: « Plures feminae ab uno viro foetari possunt: una vero a pluribus non potest: haec est principiorum vis » ait Augustinus etc. De Bono coniugali n. 20. Potestas ergo sui corporis, quam mulier pluribus viris traderet quatenus tradit pluribus, eo spectaret per se ut mulier infecunda fieret, iusque haberent viri ad actum per se impeditivum generationis; atqui id directe pugnat cum ea potestate, cuius mutua traditione et acceptatione matrimonium continetur; est enim potestas ad actum, cuius primarius finis est procreatio proles. Rursus ex ea potestate a muliere pluribus viris tradita sui corporis, fit ut viri ius habeant ad id quo proles pater incertus redditur et quo proinde nequit proles a patre educari. Itaque per hanc unionem finis primarius usus matrimonii est exclusus, et quidem positive, quoniam ipsa coniunctio per se eidem repugnat. Neque mulier pluribus obnoxia viris potest omnibus cum petunt satisfacere ad eorum incontinentiam vitandam; neque pluribus pari iure potentibus et ab invicem independentibus subesse potest, fidemque debitam praestare: impeditur ergo saltem quam maxime hoc alterum bonum, quod est remedium concupiscentiae. Nulla autem pax esse potest in familia, in qua plura sunt capita; neque enim mulier quae subiecta est, potest viros ad unitatem revocare. « Occulta enim lege naturae amant singularitatem quae principantur. Subiecta vero non solum singula singulis, sed si ratio naturalis vel socialis admittit, etiam plura uni non sine decore subduntur » August. l. c. Quare hic alius quoque finis prorsus tollitur. Unio vero Christi cum Ecclesia, quae est unius cum una h. e. unius capitis sibi aptantis unum corpus, ut ideo sit unum, quia unum est caput, nequit ullo modo repraesentari ab unione plurium cum una; h. e. plurium capitum cum uno corpore. Id vero repugnat iuri positivo divino. Nullum est ergo huiusmodi matrimonium. Ergo ita adversatur haec coniunctio iuri naturae et divino quoque ut ne dum matrimonium sit illicitum, sed etiam irritum ex eodem iure.

II. Polygamia est coniunctio viri cum pluribus uxoribus: alia est simultanea, alia successiva. De hac altera primum loquimur: et quia

eadem in utraque est ratio, de polyandria quoque loquimur successiva. Quaestio est an nubere secundo et deinceps sit licitum iure divino ita ut et successivae uniones verae nuptiae sint iure divino ac honestae per se. Oportet autem eas esse verum matrimonium sicut prius, si iure divino licitum est iterum nubere h. e. iterare nuptias, id nempe quod prius factum est, quod erat verum matrimonium. Itaque licitam esse successivam polygamiam et polyandriam constat ex verbis Pauli 1. Cor. VIII. 8. *Dico autem non nuptis et viduis: bonum est si sic permanserint sicut et ego. Quod si se non continent, nubant; melius est enim nubere quam uri.* Et v. 39. *Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius vivit: quod si dormierit vir eius, liberata est, cui vult nubat, tantum in Domino.* Liqueat 1° consulere Apostolum viduis ut nubant, et idcirco novum matrimonium, si se nequeunt continere; quia nimirum matrimonium est in remedium quoque concupiscentiae. Liqueat 2° in altero testimonio simpliciter facere Apostolum potestatem mulieri, cuius vir defunctus est, transeundi ad secundas nuptias, idque tantum postulare ut nubat in Domino (cf. August. de adult. coniug. c. 25). Porro quod Apostolus consulit ad honestum finem, est certe iure divino licitum; licitumque pariter est quod tanquam positum in nostra potestate concedit Apostolus, quodque potest fieri in Domino: quod vero consulit Apostolus est matrimonium quod esse nequit inter christianos nisi consentiente iure divino. Iam vero 3° verba Apostoli universaliter sunt: *dico viduis, mulier cuius vir dormierit*, quae vera sunt tum de viduis prima vice, tum secunda et deinceps. Ergo sequentes uniones maritales et verae nuptiae sunt et per se omnes sunt licitae. « Quis enim sum (ait Augustinus de Bono viduitatis n. 15) qui putem definiendum, quod nec Apostolum video definivisse? Ait enim: mulier alligata est legi quamdiu vir eius vivit. Non dixit: primus aut secundus aut tertius aut quartus; sed quamdiu *vir eius* vivit, si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est, cui vult, nubat.... quid huic sententiae, quantum ad hanc rem attinet, addi vel detrahi possit, ignoro ». Quod autem de mulieribus dicit Apostolus, viris quoque pari ratione competit: ergo polygamia et polyandria successiva tum prima tum aliis sequentibus vicibus est certe licita.

Nota perperam a Tournely (q. V. a. 1), afferri primum testimonium Apostoli ad probandum non suasisse unquam Ecclesiam secundas et ultiores nuptias. Nam reapse Apostolus eas ibi suadet, non quidem per se, sed ratione vitandae fornicationis: hic enim est sensus eorum verborum, *si non se continent, nubant, melius est enim nubere quam uri.*

III. Haec est Ecclesiae doctrina. In Professione Fidei praescripta ab Innocentio III. Valdensibus, haec habes: «Hominem quoque cum sua coniuge salvari credimus et fatemur, nec etiam secunda et ulteriora matrimonia condemnamus». Id sollemniter declaravit Eugenius IV in decreto pro Iacobitis (Labbaei Tom. 18 col. 12. 19). « Quoniam nonnullos asseritur quartas nuptias tanquam condemnatas respuere, ne peccatum ubi non est esse putetur, cum secundum Apostolum mortuo viro mulier sit ab eius lege soluta et nubendi cui vult in Domino habeat facultatem, nec distinguat mortuo primo vel secundo vel tertio, declaramus non solum secundas, sed etiam tertias et quartas atque posteriores nuptias, si aliquod canonicum impedimentum non obstat, licite contrahi posse. Commendatiores tamen dicimus, si ulterius a coniugio abstinentes, in castitate permanserint: quia sicut viduitati virginitatem, ita nuptiis castam viduitatem laude ac merito praefereendam esse consemus ».

IV. Ita antiquitas docuit. Et quidem quoad secundas nuptias simpliciter, Epiphanius haer. 59 et Augustinus De haeresibus inter haereses Montani et Novatiani referunt, quod secundas nuptias damnarent, Synodus Nicaena eas aperte probavit. Sane ipsa lex ecclesiastica ab Apostolo promulgata, quae reiicit digamos a sacris ordinibus supponit licere christianis secundas inire nuptias: quemadmodum rite advertit Epiphanius n. 4 errasse Novatianos quod: « quae sacerdotio propter singularem functionis illius dignitatem praecipue tributa sunt, ea ad omnes communiter pertinere iudicant ». Evidens est ergo hac in re doctrina Ecclesiae. Nec movere debent quorundam veterum dicta, qui ad commendandam honestatem christianorum prae ethnicis, illud praedicant quod iis erat proprium, ut nempe unicis nuptiis contenti forent, quod inter christianos frequenter videre erat. « Quisque vel qualis natus est manet, vel unicis in nuptiis », ait Athenagoras Legat. n. 33. Et Theophilus Antioch. L. 3. « Apud christianos, ait, monogamia servatur »: ac Minucius in Octavio: « cupiditatem procreandi aut unam sentimus aut nullam ». Cf. Cotelerii notam ad c. 4. Mandati 1ⁱ libri 2ⁱ Hermae.

V. At quod spectat ad iteratas saepius nuptias licet primum afferre generalem sententiam Hermae l. c. n. 4 docentis quod: « si vir vel mulier alicuius discesserit (ex hac vita coll. n. 1.), et nupserit aliquis illorum, qui nubuit non peccat; sed si per se manserit, magnum sibi conquiret honorem apud Dominum ». Tum praedicator maximus virginitatis Hieronymus epist. 30 ad Pammachium ait. « Ego nunc libera voce proclamo, non damnari in Ecclesia bigamiam, imo nec trigamiam, et ita licere quinto et sexto et ultra quomodo et secundo marito nubere. Sed quomodo non damnantur istae nuptiae, ita nec

praedicantur. Solatia miseriae sunt non laudes continentiae. Omnia licent, sed non omnia expediunt. Non damno bigamos imo nec trigamos et si dici potest octogamos »: Ita Augustinus de Bono viduitatis n. 5. « de tertiis et quartis et ultra pluribus nuptiis solent homines movere quaestionem. Unde ut breviter respondeam: nullas nuptias audeo damnare, nec eis verecundiam numerositatis auferre ». Atque Epiphanius haer. LIX. n. 6. « Nam et prima uxor a Deo constituta est, ita imbecillitati hominum posterior indulta, quod si alteram praeterea sibi copulat, huius hac in parte toleratur infirmitas ». Fulgentius De Fide ad Petrum n. 43. « Si cui primo contigerit privari coniugio: si voluerit secundas vel etiam tertias inire nuptias, nullum de illis peccatum habebit, si eas caste servaverit ». Cf. et 2^a epistolam Clementis ad Iacobum n. 7 et hom. 3. n. 68.

VI. Ut autem quidam dissensus qui inter Patres exstitisse videtur, intelligatur, distinguendum est inter ipsas nuptias, et affectum quem gerit vel gerere praesumitur, qui secundas et posteriores nuptias affectat. Nimirum qui secundas et praesertim qui posteriores nuptias inire generatim videtur nimis voluptatem carnis sectari et impotenti libidine laborare: quae quidem hominis conditio non est laudabilis: sed tamen eo ipso honestum est nuptias inire, quia sunt in remedium concupiscentiae. Patres ergo plures Graeci considerantes sub eo respectu posteriores nuptias, scilicet intendentes mentem in affectum contrahentium erga libidinem effusum huncque iudicantes non satis congruere cum sanctitate christiana, in eas nuptias, praesertim post secundas, vehementer identidem irruunt ita ut ipsas nuptias reprobare videantur. Hinc est quod Nazianzenus, qui orat. 39 in ss. Luminaria n. 18 probat secundas nuptias, Orat. 37 in Math. XIX. 1-17. n. 8 tertias nuptias dicat iniquas, et porcinos appellet qui quartas inire nuptias, et Basilius in Epistola Canonica 1^a ad Amphilochoium can. 4. tertias nuptias vocet coarctatam seu moderatam fornicationem, et can. 80. epist. 3^a dicat videri sibi polygamiam peccatum maius fornicatione. Quo factum est ut in Ecclesia graeca, quae plusquam par est in hac re fuit severa, trigamos imo ipsos bigamos poenitentiae subiecerit, quin tamen separarentur sic coniugati, quod indicium est nuptias eas habitas fuisse validas atque etiam licitas etsi minus honestas dignasque proinde aliqua compensatione. Adverte polygamos a graecis dictos qui bigamiae mensuram excesserint. Cf. Basilium locis citatis et Balsamon ibidem. Porro de trigamis ait ibid. cn. 4° Basilius: « consuetudine accepimus in trigamis quinquennii segregationem, non a canonibus, sed ab usu eorum qui praecesserunt ». Ideo ait: « Oportere eos non omnino arceri ab Ecclesia, sed auditione dignari duobus vel tribus annis, ac posthac ipsis permit-

tere ut consistant quidem, abstineant vero a boni communionem, et sic, exhibito poenitentiae aliquo fructu, communionis loco restituere» nulla mentione facta separationis. Canone vero 50, qui ultimus est epistolae 2^{ae} canonicae, ait idem: «Trigamiae lex non est. Quare secundum legem matrimonium tertium non contrahitur. Ac talia quidem ut Ecclesiae inquinamenta nos consideramus, condemnationibus tamen publicis non subiicimus, eo quod eligibilia sint quam soluta fornicatio»: Balsamon et Zonaras trigamiam publice non condemnari idem esse putant ac non dissolvi, aliter censent editores maurini cum Aristeno, censent enim id esse ac non poni in loco substratorum seu poenitentium, collato eiusdem Basilii can. 4°. At quidquid de hac quaestione sit, certum est trigamos non fuisse habitos ut fornicarios a Basilio in hoc canone. At aliud de trigamis et sequentibus 3^a epistola canonica cn. 80 statuit: «Polygamiam Patres silentio praeterierunt, ut belluinam prorsusque ab hominum genere alienam. Ea nobis videtur peccatum esse fornicatione maius; quapropter consentaneum est eos subiici canonibus, ut scilicet postquam anno fleverint et tribus substrati fuerint, sic suscipiantur». Malitia scilicet moralis in affectu supponitur et reprobat, quae maior censetur aliquo fornicationis actu; at reapse nulla adhuc nullitatis et separationis certa mentio. Veteres canones graecos secutus est Basilius. Sane in can. 4 Conc. Laodicensi secundae nuptiae vocantur legitimae, iubentur tamen coniuges certo tempore orare et ieiunare. Item in Conc. Ancyrano cn. 19 supponitur digamis aliqua poenitentia constituta. Idem quoque cann. 3 et 7 Conc. Neocaesariensis statuitur de digamis et polygamis. Cf. Arcudium De Concordia L. VII. c. 28.

VII. Facile tamen eo progressa est Ecclesia graeca ut quartas nuptias prorsus tolerare noluerit sec. X easque sub poena excommunicationis vetuerit, irritas ipsas esse volens, haud tamen omnibus graecis consentientibus, nec unquam hoc decreto veluti certo et immutabili recepto. Iam Basilius Macedo prohibuerat auctoritate caesarea quartas nuptias tanquam lege Dei irritas (Novella: non fas esse quartas inire nuptias) abrogans legem Iustiniani eas pro clementia sua permittentis: eius vero filius Leo cognomento sapiens, his non contentus, tertias quoque prohibuit nuptias, aliis tamen, non sibi, qui tertia sua uxore defuncta, cum prole careret, quartam accepit. Exinde anno 906 ortum scandalum et schisma in Ecclesia graeca, operante potissimum Nicolao Mystico Patriarcha Constantinopolitano, quod tandem sublatum fuit Tomo seu decreto unionis primum quidem edito in Synodo sub eodem Patriarcha et sub Leonis filio Constantino anno 920, plene deinde omnibus consentientibus sub Constantino et Basilio anno 996 publicato et acceptato illo decreto. Illud decretum

statuebat ut tertiae quidem nuptiae sub certis conditionibus permitterentur; quartae autem omnino essent prohibitae, exclusis eas contrahentibus ab ecclesiastica communionem donec in tali coniugio permanerent, ex quo intelligitur nuptias habitas fuisse nullas et irritas. Eundem sensum referunt plures litterae Nicolai Mystici Patriarchae Constantinopolitani, qui reprobatis quartis nuptiis Leonis eam commoverat tempestatem et proinde in exilium actus fuerat; postea vero restitutus, ac sub eo conditum decretum unionis. At licet in prioribus suis epistolis ad Romanos Pontifices quartas nuptias repraesentet ut nullas vi legis divinae, attamen in litteris posterioribus ad Ioannem X satis aperte significat censere se quod ex dispensatione Ecclesiae illae nuptiae iniri possint (lege eius epistolas editas ab Angelo Mai penes Migne P. G. Tom. CXI). Ex quo colligunt non inepte quidam reprobationem quartarum nuptiarum apud graecos innixam fuisse consuetudini ac legi ecclesiasticae dirimenti has nuptias.

Quocirca ne putes haesisse graecis hanc persuasionem de nullitate et malitia quartarum nuptiarum ex iure divino. Adverte enim quid Ioannes Veccus Patriarcha Constantinopolitanus cum sua Synodo litteris datis ad Rom. Pont. Ioannem XXI anno 1277 profiteatur. Postquam enim narraverit unionem Ecclesiae graecae cum Romana inchoatam, sub Gregorio X in Conc. Lugdunensi tandem esse absolutam, mox professione fidei emissa praesertim circa processionem Spiritus S. et primatum Rom. Sedis, ac de septem sacramentis, inter haec habet: «recipimus matrimonium, de quo tenet ipsa romana Ecclesia quod nec unus vir plures uxores, similiter nec una mulier simul habere permittitur plures viros: soluta vero lege per mortem alterutrius coniugum, secundas et tertias et deinceps nuptias legitime factas successive licitas esse dicit». Comparans hanc professionem Vecci cum professione edita ab Imper. Michaeli Palaeologo in Lugdunensi concilio (secundas, inquit, et tertias successive nuptias licitas esse dicit R. E.) suspicatur Iosephus Simon Assemanus aliquid ex hac excidisse, quo alias nuptias praeter tertias licitas esse affirmaretur. Nam haec est doctrina Romanae Ecclesiae, quam se referre et sequi ait imperator.

VIII. Certe Romana Ecclesia nunquam probavit doctrinam hac in re graecorum, etsi olim, cum conditum est decretum illud unionis, toleraverit eam praxim pro bono pacis. Nam et Romanus Pontifex Sergius III, postulante Leone sapiente, probaverat eius quartas nuptias, Innocentius autem IV ante Lugdunense concilium in litteris ad Episcopum Tusculanum legatum suum in Regno Cypri id iubet sentire graecos de nuptiis: «Quia secundum Apostolum mulier mortuo viro liberam habet facultatem, secundas et tertias ac ulteriores

etiam nuptias graeci non reprehendant aliquatenus neque condemnent sed potius illas approbent inter personas, quae alias licite ad invicem matrimonio iungi possunt». Sic quoque statuit, ut vidimus, Eugenius IV: cui consentit Benedictus XIV in Constitutione *Etsi pastoralis* data pro italo-graecis. Cf. citatum Assemanum Bibliotheca Iuris Orientalis Lib. I. c. 13.

Attamen Ecclesia nuptiis bigamorum, si praesertim sit vel sola mulier bigama, non impertitur benedictionem (De secundis nuptiis cnn. 1 et 4. Cf. Rituale romanum de Sacramento Matrimonii, canonem quoque 7. Synodi Neocaesariensis), quae intra Missae celebrationem dari solet primis nuptiis; quia quamvis in se consideratae sint perfectum sacramentum, tamen consideratae in ordine ad primum, habent aliquid de defectu sacramenti, quia non habent plenam significationem, cum non sint perfecte unius ad unam, ait s. Thomas q. LXIII. n. 2.

Latini quidam, h. e. Hispani duram legem tulisse videntur cum in Conc. Toletano, an. 683 prohibuerunt ne vidua relicta Regis alteri nuberet, iubentes eam statim coenobio virginum mancipari; sed id ad Regni perturbationes cavendas constitutum est, cui legi uxores regiae, cum coniugium inirent, sponte se subiiciebant. Idem mos apud hebraeos viguisse videtur, ut censent eruditi. Cf. 3. Regum II. 13-25.

IX. Ex dictis liquet secundas atque posteriores nuptias iure divino licitas esse, atque adeo esse honestas: quod enim Apostolus concedit, quod suadet, quod Ecclesia damnari vetat, licitumque esse docet, ac solum in comparatione maioris boni dicit esse minus commendabile: id per se est honestum.

Ratio vero est evidens: defuncto enim coniuge, coniux superstes sui iuris est et ad matrimonium idoneus non secus ac prius: finis matrimonii pariter intendi et obtineri potest; remedium autem, quod ipsum praestat, concupiscentiae, vel solum ratio esse potest cur rursus ineatur. Ne dicas argumentum istud vocari sophisma a Chrysostomo (in Serm. ad iuniorem viduam de non iterando coniugio. n. 2). Nam non hoc ipsum, quod nos colligimus, reprobatur s. Doctor, sed illud argumentum, quo ex eo quod honestum sit primum nubere, colligebant quidam honestum pariter esse secundo, tertio et deinceps id facere, imo potiore iure laudandum esse qui crebrius matrimonio utitur, ac si status matrimonii praestaret viduitati. Ceterum idem Doctor, initio huius sermonis, postquam dixerat, alteras nuptias licere, verumtamen unam iteratis longe praestare, monuerat quod in hac comparatione, cum unum alteri praestare dicimus, nemo hoc ipsum quod inferiorem locum tenere dicimus, vitium putet.

THESIS XIII.

Polygamia simultanea iure divino illicita est et irrita christianis.

I. Nunc de polygamia simultanea. Porro haec est doctrina Conc. Trident. cn. 2. Si quis dixerit licere christianis plures simul habere uxores et hoc nulla lege divina esse prohibitum, A. S. Atque inter impedimenta dirimentia matrimonium est impedimentum ligaminis. Porro legem esse divinam, eamque nullum efficientem matrimonium cum altera vel altero coniuge, dum in vivis est prior coniux, probatur 1) ex verbis Christi Matth. XIX. 9. *Quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur, et qui dimissam duxerit, moechatur.* Quae quidem Christi verba ita enarrat Innocentius III. c. *Gaudemus* De Divortii: « Si ergo uxore dimissa, duci alia de iure non potest, fortius et ipsa retenta: per quod evidenter apparet pluralitatem in utroque sexu, cum non ad imparia iudicentur circa matrimonium, reprobanda ». Principium hoc est in re matrimoniali tenendum, quod heic Innocentius refert, nempe pares esse virum et uxorem non quidem in omnibus (cf. Thomam q. LXIV. a. 5. q. LXII. a. 4), sed quoad potestatem in corpus alterius et obligationem ei respondentem: iuxta verba Pauli: *mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter vir potestatem non habet sui corporis, sed mulier* 1. Cor. VII. 4. Itaque ut ad textum Matthaei redeamus, ne praeoccupemus quaestiones non necessarias heic, advertimus quod multiplex excogitata fuit interpretatio eorum verborum *nisi ob fornicationem* h. e. *nisi sit unio fornicaria non verum coniugium, vel nisi ob adulterium uxoris, quoposito licet dissolvere matrimonium, vel nisi ob idem adulterium, propter quod saltem licet viro se separare ab uxore.* Cuiusmodi sit vera interpretatio et Ecclesiae consona traditioni, disputabimus postea. Nunc satis sit advertere quod priore admissa interpretatione, quaelibet superinductio alterius mulieris, priore licet dimissa, adulterium vocatur: admissa vero altera interpretatione, eatenus non haberetur adulterium quatenus prior unio fuisset soluta, et sic polygamiae non esset locus: admissa vero tertia interpretatione, possumus de vinculo matrimonii secundum sententiam Christi ratiocinari perinde ac si ea verba non exstarent, quod et valet in prima interpretatione. Itaque docet Christus quod qui, dimissa uxore, aliam ducit, non solum male agit, sed etiam irrita agit, moechatur enim: manet nempe vinculum prius, quod impedit vinculum cum alia: